

Ernest Mandel**Vad är USA-imperialismen?**

Den amerikanska imperialismen började visa sig i Latinamerika så tidigt som på 1800-talet, senare i stillahavsområdet (expansion mot Japan och erövringen av Filippinerna). Sedan början av första världskriget har den amerikanska imperialismen utsträckts till att omspanna hela världen. Ur den inbördes konkurrensen mellan imperialistiska makter framträder så den amerikanska imperialismen som segraren i de två imperialistiska världskonflikterna. I själva verket är den den enda segrare som vann militär och ekonomisk styrka genom dessa två krig. Alla de viktigaste konkurrenterna försvagades av endera av dessa konflikter, eller av båda.

Det är inte nödvändigt att i detalj gå igenom orsakerna till den amerikanska imperialismens överlägsenhet över konkurrenterna. De främsta skälen är välkända: ofantliga råvarutillgångar, bättre balans mellan industri och jordbruk, större territorium och befolkningsunderlag, som möjliggjorde att man kunde dra fördel av industriell massproduktion, sopade undan alla halvfeodala rester och möjliggjorde utbredandet av en mer renodlad form av kapitalism än i de andra imperialistiska staterna osv.

Det måste dock betonas, att den amerikanska imperialismens uppsving till platsen som ledande makt i världen har utgjort en dialektisk process under vilken motsättningarna i resten av världen skärpts, även i det amerikanska samhällets mitt. Den imperialistiska amerikanska borgarklassen kan inte delta i kapplöpningen om världsherraväldet utan att försäkra sig om ledarskapet över hela den kapitalistiska världen. Därigenom konfronteras den med anti-kapitalistiska krafter som för varje dag växer sig större och mäktigare. På grund av detta vägleds den amerikanska imperialismens beslut ofta av de politiska krav som det globala försvaret av det internationella kapitalistiska systemet ställer. Dessa krav kan ibland råka i konflikt med den amerikanska imperialismens egna intressen. Det är i detta sken som Marshall-planen får ses. Långtifrån att ha varit ett företag för att lägga den europeiska ekonomin i träda under Washingtons kontroll, var den historiskt sett den inledande fasen i återuppbyggandet av den västeuropeiska imperialismen till en självständig kraft, närmare bestämt en kraft med förmåga att konkurrera med USA. Detta var dock inget oförnuftigt beslut. Det var ett val mellan två onda ting som Washington hade att göra efter andra världskriget: antingen bidra till den västeuropeiska kapitalismens kollaps eller tillåta en mäktig konkurrent att återuppstå. De amerikanska imperialisterna valde det för dem minst onda.

Dessa inledande anmärkningar är väsentliga för att inte förfalla till ekonomism eller att göra en alltför enkel tolkning av den amerikanska imperialismens ekonomiska rötter.

1. Kapitalöverskott och kapitalexport

Den amerikanska imperialismen har fortfarande sina främsta rötter i den ekonomi som Lenin definierade, och som gäller hela den imperialistiska epoken: förekomsten av ett kapitalöverskott i de imperialistiska länderna som breder ut sig över jordklotet i jakten på extraprofiter.

Den enda modifiering som måste göras av Lenins definition är att efter andra världskriget har detta kapitalöverskott inte längre enbart, och inte ens huvudsakligen riktats mot koloniala eller halvkoloniala s. k. "underutvecklade" länder utan också i ökad utsträckning mot andra industriellt utvecklade imperialistiska länder.

Denna viktiga skillnad i förhållande till imperialismen på Lenins tid låter sig förklaras av följande faktorer:

industriellt utvecklade imperialistiska länder.

Denna viktiga skillnad i förhållande till imperialismen på Lenins tid låter sig förklaras av följande faktorer:

- 1) Den betydande skillnaden i teknologi och arbetsproduktiviteten mellan den amerikanska imperialismen å ena sidan och de andra imperialistiska makterna å den andra.
- 2) Skillnaden i militär och politisk styrka mellan USA och de andra imperialistiska makterna, en skillnad som är än mer uttalad än på det ekonomiska området.
- 3) Den ökade osäkerheten för investeringar i koloniala och halvkoloniala länder där de revolutionära befrielseörelserna är stadda på frammarsch.
- 4) Det minskade geografiska område inom vilket investerat överskottskapital fortfarande kan ge vinst, till följd av kapitalismens störtande i allt större delar av världen.¹

Slutresultatet av dessa olika tendenser är att skillnaden mellan profitkvoten i USA och den som amerikanskt kapital kan ta hem i andra länder (genom att utnyttja sina teknologiska fördelar och därmed säkerställa betydande extraprofiter), är tillräckligt stor för att göra kapitalexport till andra imperialistiska länder betydligt mer lockande än investeringar i underutvecklade länder, där de större riskerna minskar attraktiviteten hos till och med större profitkvoter. Samtidigt som amerikanskt kapital gradvis upptäcker nya avsättningsmarknader i världen², pågår en utjämning av skillnaderna i arbetsproduktivitet och teknisk utveckling mellan USA och de andra imperialistiska länderna. Denna process kommer att minska skillnaderna i profitkvot dem emellan och åter göra u-länderna till det enda område där viktiga extraprofiter kan erhållas. En eventuell förlängning av avspänningen mellan Förenta Staterna och Sovjetunionen kommer att öppna (låt vara mycket blygsamma) möjligheter för investeringar av amerikanskt kapital i länder med socialistisk ekonomisk bas, på samma sätt som Fiat och Renault redan gjort inom biltillverkningen.

Men alla investeringsmöjligheter Kan inte andra det grundläggande faktum att den huvudsakliga delen av exporterat amerikanskt kapital under de senaste 25 åren har investerats i andra imperialistiska länder snarare än i resten av världen.

Man måste komma ihåg att denna kapitalexport motsvarar ett inre ekonomiskt behov i det monopolkapitalistiska systemet. Den är ett svar på ett tvåfaldigt hot: nedgången i den genomsnittliga profitkvoten i imperialismens främsta fästen och den massiva kapitalackumuleringen som inte kan investeras i dessa fästen utan att hota den genomsnittliga profitkvoten med en ny allvarig nedgång.

2. Krigsindustrins ökande betydelse i den amerikanska ekonomin

Akkumuleringen av ett växande överskottskapital som inte längre kan investeras med vinst i någon av ekonomins vanliga sektorer, befördrar inte bara export utan ökar också jakten på nya områden för investeringar inom sektorer där den genomsnittliga profitkvoten är jämförbar med motsvarande kvot i den monopoliserade sektorn utan att hota hela systemets profitkvot. Vapenproduktionen (och dess utvidgning till rymdsektorn) utgör ett område för ersättningsinvesteringar, för att använda Rosa Luxemburgs uttryck. Fördelarna med investeringar i

¹ En undersökning gjord av en konsultfirma i Chicago 1960 avslöjade att 35 större amerikanska truster hade en nettoprofit på 9,2 % i USA och 14,2 i utlandet. (Bolagsvinst efter skatt). (*U. S. News and World Report*, 1 jan. 1962 och *Newsweek*, 8 mars 1965, kom till liknande slutsatser).

² Direkta amerikanska bolagsinvesteringar steg från 7,2 miljarder dollar 1946 till 40,6 miljarder 1963 och 54,4 miljarder 1966.

rustningsindustrin är uppenbara. De reducerar inte storleken på det kapital som redan finns investerat i övrig industri. Tvärtom stimulerar de den tunga industriproduktionen och viss råvaruframställning. De konkurrerar heller inte med den existerande varuproduktionen, utan skapar varor med staten som enda köpare och vilkas enda "konsumtions"-värde är att stärka USA-imperialismen internationellt. De skapar även andra marginella fördelar som man inte kan bortse från. De gör det möjligt att dämpa konjunkturfluktuationerna genom att stabilisera en avsevärd del av investeringsvolymen. På detta sätt skyddas den amerikanska ekonomin mot en kris liknande den som var 1929 (dock utan möjlighet att förhindra uppkomsten av periodiska recessioner vilka slutligen inte är mindre allvarliga än de kriser som kapitalismen genomgått under hela sin historia). Detta garanterar automatiskt profitterna för monopolen inom ett ökande antal sektorer, alla knutna till försvaret.

Krigsindustrins ökade betydelse i den amerikanska ekonomin kan främst ses i dess tilltagande inflytande inom sektorer som elektronik, flyg och kemisk industri. Detta resulterar i en sammankoppling i två led som stimulerar det amerikanska kapitalets imperialistiska expansion.

1. Sammanlänkandet av vissa monopol med produktionen av krigsmateriel gör krigsindustrin och utvidgningen av denna till en livsviktig fråga.
2. Sammankopplandet av vissa höga poster inom krigsmakten med statsapparaten skapar ett livsviktigt intresse att bibehålla försvarsbudgeten på en astronomisk nivå och höja den ytterligare.

Denna dubbla symbios är så mycket farligare som den har en tendens att reproducera sig i främmande länder som en följd av upprättandet av amerikanska baser utomlands, av de rådgivare med militära uppdrag och den (militära) "hjälp" som ges till "vänkskapliga" regeringar vilka hotas av "inre omstörtningens verksamhet" eller av "yttre kommunistisk aggression".

Till och med förre president Eisenhower, konservativ som han var, uttryckte vid slutet av sin tid som president oro över det industriella, militära och politiska etablissemangets enorma tillväxt. Detta etablissemanget lever och frodas väsentligen av de tilltagande försvarsutgifterna, och det krävs internationella konflikter för att rättfärdiga denna ökning inför de amerikanska skattebetalarna.

Icke desto mindre vore det dumt att se den betydelsefulla roll som rustningsindustrin spelar i den amerikanska ekonomin som ett enkelt resultat av manövreringar från denna maffia i den amerikanska borgarklassens mitt. Hela borgarklassen är tvingad att bedriva en permanent rustningspolitik eftersom den konfronteras med den permanenta revolutionen i världsskala och med den industriella och militära utvecklingen i de länder som redan störtat kapitalismen. Målet för nedrustningskonferenserna är inte avrustning utan ett försök att rationalisera rustningskapplöpningen så att den kan bäras av försvarsbudgeterna i Sovjetunionen och USA vilka ju trots allt inte är obegränsade.

I en värld delad i två antagonistiska läger är en verklig avrustning helt utopisk. Ännu mer utopisk är tanken att monopolkapitalismen skulle kunna omfördela de 16-17 miljarder dollars som den årligen spenderar på rustningar till den offentliga sektorn för undervisning, sjukvård, och u-hjälp. En sådan omfördelning skulle kräva att borgarklassen förvandlas från en klass som drivs av profitmotiv till en klass som arbetar för mänsklighetens bästa. Varje större spridning av kapital utanför rustningssektorn skulle snabbt hota det "civila" kapitalets investeringar och därmed profitkvoten. Något sådant kommer aldrig att hända.

3. Tillgången på strategiska råvaror

Till skillnad från de flesta av sina konkurrenter karaktäriserades den amerikanska imperialismen av det faktum att den inom sina gränser hade tillgång till de väsentligaste råvarorna som är nödvändiga för modern industri. Också under åren strax efter första världskriget var importen av råvaror av sekundär betydelse och kunde lätt ersättas med syntetiska produkter.

Den amerikanska industriproduktionens enorma expansion i slutet av andra världskriget förändrade emellertid denna situation. Idag måste USA importera allt större kvantiteter råvaror, däribland så grundläggande varor som olja, järnmalm, bauxit, koppar, magnesium och nickel. Vad mera är så minskar USA:s egna tillgångar på dessa varor snabbt. Vad det gäller oljan, så kommer tillgångarna att vara uttömda i slutet av århundradet. USA är helt beroende av import av krom, kobolt, columbium som är oundgänglig för stålproduktionen. Med andra ord måste USA nu 75 år efter sina viktigaste konkurrenter ge sig ut i världen för att söka efter nya råvarukällor: olja i Latinamerika, Mellan Östern och Västafrika, andra mineraler i Kanada, Australien, Afrika osv. Under denna jakt kolliderar de inte bara med befrielseströrelser i olika koloniala och halvkoloniala länder utan måste också tävla med andra imperialistiska nationer såsom England, Japan, Frankrike, Västtyskland och faktiskt även Spanien.

Tillägnet av och kontrollen över dessa råvarutillgångar medför ofta politiska konflikter med statskupper och lokala krig som följd (särskilt i Västafrika de senaste fem åren). Det kan leda till utskickandet av militära rådgivare och till det faktiska upprättandet av amerikanska baser. Behovet av nya källor förklarar den iver med vilken den amerikanska imperialismen klänger sig fast vid länder som Venezuela och Brasilien. Dessa har blivit oumbärliga råvaruleverantörer för den amerikanska storfinansen.³

4. Imperialistisk konkurrens i hjärtat av tredje världen

Trots att den amerikanska kapitalexporten till de underutvecklade länderna har varit av mindre omfattning än samma export till andra imperialistiska länder så har den dock inte varit obetydlig. Vad det gäller viktiga länder som Indonesien och Brasilien eller andra länder med stora, nästan orörda tillgångar som Kongo, har den amerikanska kapitalexporten gett upphov till en växande inblandning från den amerikanska imperialismens sida i dessa halvkoloniala länders inre angelägenheter. Konflikter uppstår med andra imperialistiska makter, speciellt de gamla kolonialmakterna som den amerikanska imperialismen gradvis avlöser.

Det mest typiska exemplet på hur det amerikanska kapitalet under de senaste 20 åren ersatt tidigare kolonialt kapital har varit dess dominans i Indonesien (där det ersatt holländskt kapital), Marocko (franskt kapital), och Iran (engelskt kapital).

Vi kan i Kongo nu med all säkerhet se början på ett liknande utbyte av i detta fall belgiskt kapital, även om det för ögonblicket avspeglas bättre i omorienteringen av utrikeshandeln än i kapitalinvesteringar.

³ Enligt Harry Magdoff utvecklade sig den amerikanska importen av vissa råvaror på följande sätt, räknat i procent av produktionen i USA.

	1937	1966
Järnmalm	3 %	43 %
Koppar	-13 %	18 %
Bly	0 %	131 %
Zink	7 %	140 %
Bauxit	113 %	638 %
Olja	-4 %	-

Hela denna imperialistiska avlösning uppnåddes inte genom att helt enkelt smussla bakom kulisserna, utan den ledde till akuta nationella och internationella konflikter oftast åtföljda av blodbad. Från störtandet av Mossadegh till mordet på Ben Barka och tillsättandet av Mobuto via en statskupp, var vägen till detta avlösande kantad av mord, sammansvärjningar och förtryck vars offer kan räknas i hundratusentals liv.

Den amerikanska imperialismen kommer till sist inte att uppnå världsherravälde. Drömmen om ett "amerikanskt århundrade" varade endast fem år från 1945 till 1950. Drömmen förstördes inte bara genom att de antikapitalistiska krafterna stärktes i internationell skala, utan också av lagen om den ojämna utvecklingen som obevekligen påverkar den kapitalistiska världens centrum och som inte tillåter att någon uppnådd position behålls i evighet. Jämfört med perioden 1945–50 har den amerikanska imperialismens viktigaste konkurrenter (med undantag av England) stärkt, inte försvagat sina positioner gentemot USA. Konkurrensen mellan imperialistländerna är mer tillspetsad än tidigare. Vi kommer inte att få någon superimperialism utan snarare en fortsatt strid mellan de imperialistiska länderna för att åstadkomma maktförskjutningar till egen fördel. Denna konkurrens mellan imperialistmakterna pågår emellertid inom ramen för nya globala styrkeförhållanden: kapitalet har förlorat en tredjedel av världen den ständiga utbredningen av nya revolutionära rörelser hotar att slita nya länder ur kapitalets grepp. Under dessa förhållanden kommer den inom-imperialistiska konkurrensen att ersättas av inom-imperialistisk solidaritet inför det avgörande hot som vilar över hela systemet. Stalins förhoppning att få se utbrottet av ett nytt inom-imperialistiskt krig har kommit på skam om man bortser från lokala konflikter mellan imperialismens marionetter i Afrika, på Cypern och annorstädes.

5. Försvaret av de allmänna villkoren för kapitalets realisering

En av den amerikanska imperialismens ekonomiska grunder utgörs av försvaret av det investerade amerikanska kapitalets reproduktionsvillkor när dessa villkor ser ut att försämrats eller vara hotade. Detta var just meningen med statskuppen i Guatemala som försvarade United Fruits investeringar. Det är Creole Petroleums investeringar som de utsända militärerna försvarar i Venezuela och CIA:s ingripande i militärkuppen i Brasilien försvarar United States Steel Corporations investeringar. Samma sorts intervention i Grekland tillät America's Litton Industries att göra stora kapitalinvesteringar under extremt gynnsamma förhållanden.

Det är emellertid felaktigt att se den imperialistiska interventionen på ett alltför inskränkt sätt, dvs. endast som ett försvar av redan investerat kapital.

Det är även fråga om att säkerställa framtida möjligheter och avvärja faran för en kedjereaktion där en "instabil situation" i ett land sprider sig till kringliggande stater. Så är exempelvis de direkta amerikanska kapitalinvesteringarna i Sydvietnam mycket blygsamma. Investeringarna i Thailand är emellertid mer betydande och betydligt större är de i Malaysia, Indonesien och Indien.

Genom att intervensera med ett kontrarevolutionärt angreppskrig i inbördeskriget i Vietnam, täcker den amerikanska imperialismen kapitalistiska fästen i de angränsande länderna och försöker säkerställa sina framtida möjligheter i Sydostasien. Idag är den amerikanska strategin oundvikligen en global sådan. Försvaret av kapital utkämpas inte nödvändigtvis där detta kapital är investerat, utan det kan ske i andra länder där en förlust av imperialismens framskjutna positioner skulle utgöra ett allvarligt hot mot de bakomliggande områdena.

En analys av de ekonomiska krafter som bestämmer den amerikanska imperialismens utveckling leder endast till en slutsats: för att vara effektiva måste de antikapitalistiska krafterna möta storkapitalets internationella kontrarevolutionära strategi med en motsvarande världsomspännande strategi.